

17: 28	16: 11
17: 30	16: 32
17: 28	16: 21
17: 30	16: 34

איילת של צהרון

פרשת "לך-לך"

הנגיעה האישית, הרצון להתנתק מהכבלים וליהנות מכל מנעמי החיים ללא הצבת גבולות, מונעים מהאדם מלאמץ לעצמו את המסקנה המתבקשת מאליה – את ההכרה והאמונה בבורא. רק כאשר יתעלה האדם מעל נגיעותיו האישיות, תפתח לפניו דרך האמת - דרך האמונה.

"וַיִּקַּח אֲבִרָם אֶת-שָׂרֵי אִשְׁתּוֹ לוֹט בֶּן-אֲחִיו, וְאֵת-כָּל-רְכֻשׁוֹ אֲשֶׁר רָכָשׁ, וְאֵת-הַנֶּפֶשׁ, אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרֹן; וַיֵּצֵאוּ, לְלֶקֶת אֲרֶצָה כְּנָעַן, וַיָּבֵאוּ, אֲרֶצָה כְּנָעַן." (י"ב, ה')

וכתב רש"י: **אשר עשו בחרון** - "שהכניסו תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו". ושאלו חז"ל (במד"ר): איך יתכן שעשו את הנפש, והרי אם מתאספים כל באי עולם לברוא אפילו יתוש אחד, אין יכולים לזרוק בו נשמה! אלא אלו הגרים שגיירו, וללמדך שכל המקרב והמגייר - כאילו בראו. עוד אמרו חז"ל (סנהדרין צט) כל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו שנאמר "ואת הנפש אשר עשו".

את הסיפור המדהים הבא סיפרה בתו של הרב **נח ויינברג זצ"ל** על אביה בימי ה"שבעה": פעם התארח בבישיבת 'אש התורה' בחור שהיה אלוף השחמט בארץ, כדי לשמוע מעט על היהדות. לאחר מספר שבועות ניגש להיפרד מאבי ראש הישיבה ולהודות לו על האירות. כששאל אותו ראש הישיבה מדוע הוא עוזב וכי לא טוב לו בישיבה? מישהו פגע בך? התנאים לא מספיק טובים? ענה הבחור כי הוא אלוף הארץ בשחמט, והוא אמור להשתתף בתחרות בינלאומית שתערך בקרוב בארה"ב.

אך לא איש כרבי נח ויינברג ימיה לווטר על נשמה יהודית שבאה בהיכלו. הרב שהבין שאם הוא עוזב אין סיכוי שהבחור יחזור לישיבה – פנה אליו ואמר: הרי הנסיעה והשהות בארה"ב כרוכות בהמון כסף. מה דעתך שנשחק שנינו שחמט, ואם תנצח אני אממן לך את עלות הנסיעה כולה, אך אם תפסיד – תשאר בישיבה ותוותר על התחרות.

הבחור לא היסס ונענה להצעה בחפץ לב, כאשר בליבו בוודאי חשב שכאלוף שחמט הוא זה שינצח. הרב והבחור תקעו כף והתיישבו לשחק. על שולחנו של ראש הישיבה, העמוס בדרך כלל בספרים, הוצב משחק שחמט גדול ומהודר. עד מהרה סודרו החיילים, הפרשים, הרצים והטורות והמשחק החל.

חדרו של ראש הישיבה, החדר בו נוהלו שיחות עמוקות אל תוככי הנפש, החדר בו לובנו סוגיות רוחניות כבדות משקל, החדר בו נפתחו לבבות והתעוררו נשמות – הפך לאולם של תחרות שחמט בין ראש ישיבה שבקושי זוכר את הכללים, לאלוף הארץ – גאון השחמט הישראלי. והנה, בתום המשחק, כנגד כל הסיכויים, באופן על טבעי, המנצח היה למרבה הפלא הרב ויינברג זצ"ל.

והבחור אכן עמד בדיבורו, נשאר בישיבה וצמח לבן תורה נפלא. חלפו כמה חודשים. ראש הישיבה הרבה להביט על הבחור, לרוות נחת מהנפש שהציל. ואז, ביום מן הימים, ניגש אליו הבחור ושאל את השאלה הגואה בלב כולנו: 'איך ראש הישיבה לקח הימור כזה? מנין היה לראש הישיבה את האומץ לעשות עיסקה כזאת, ואיך התחולל הניצחון המפתיע שהכריע את גורלו הרוחני לטובה?!' – תמה.

ראש הישיבה חיך, כרומז ציפה לשאלה הזו, והשיב: 'את האמת אגיד לך, אתה צודק לחלוטין. שנים שלא שיחקתי שחמט, ברגע הראשון אפילו לא זכרתי מי הוא זה שרץ באלכסון וזו שמתקדמת בקווים ישרים. ועדיין – התחננתי לבורא עולם שאני רוצה להציל את גורלך הרוחני! כאב לי לאבד נפש יקרה כמוך, לא יכולתי לראות כיצד גאון שעתיד תורני לפניו יעזוב הכל. הכאב קרע את לבי, התחושה שאני מאבד אותך ייסרה אותי, ולכן – התחננתי לבורא עולם שינהל את המשחק במקומי, שיניע את אצבעות ידיי, שהוא ינצח במשחק, לא אני! והוא הקשיב לתפילתי, שמע את אנקתי, וניצח אותך – הציל אותך.'

לא כי אני גאון בשחמט, אתה היית הגאון ונותרת כזה. אבל בגלל שהיה איכפת לי ממך באמת, בגלל שרציתי לזכות אותך באמת, בגלל שכאב לי לאבד אותך בכל לבי – היה בי את הכח, את העוז, ואפילו את התבונה – לנצח את אלוף הארץ בשחמט. כי זה לא אני – זו הסייעתא דשמיא הנלווית למי שרוצה לקרב יהודים, למי שרוצה לרומם נפשות מבולבלות, לחבר אותם לבוראם!"

מקובל לחשוב שהכרה בבורא עולם היא עניין של אמונה ולא של שכל והיגיון. אולם, תורתנו הקדושה מצוה אותנו:

"וַיִּדְעַת הַיּוֹם, וְהַשְּׁבֹת אֶל-לִבְבְּךָ, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים, בְּשָׂמִים מִמַּעַל וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת: אֵין, עוֹד." (דברים ד, ט).

שני מושגים אלה: **"ידיעה"**, ו**"השבה אל הלב"**, נקראים בשונו **"אמת"** ו**"אמונה"**.

אמת - היא מציאות עובדתית שהתבררה לאדם בחוש או בשכל טהור – ידיעה, הבנה והפנמה שהגיעה על ידי הוכחה ללא רגש וחיבור נפשי. גם אם הוא שונא ומתנגד לעובדה זו – היא קיימת.

לעומתה **האמונה** היא תחושה נפשית של ודאות (בניגוד לידיעה שכלית), לכן מתארת התורה את האמונה כשוכנת **"בלב"** – **"וְהַשְּׁבֹת אֶל-לִבְבְּךָ"**.

התפיסה הרווחת היא כי **"אמת"** ו**"אמונה"** הם שני מושגים שאינם קשורים זה לזה, ואף סותרים זה את זה, אולם די אם נתבונן בפשט הפסוק, נוכל להבין את הטעות שבהנחה רווחת זו.

תורתנו הקדושה מצווה אותנו: **"וַיִּדְעַת הַיּוֹם, וְהַשְּׁבֹת אֶל-לִבְבְּךָ"** - לציווי זה יש **סדר**: **תחילה תדע, ואז תשיב אל הלב**.

כלומר: את הברור השכלי, הידיעה והפנמת האמת כי יש בורא לעולם ו**"כי ה' הוא האלוקים, בְּשָׂמִים מִמַּעַל וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת: אֵין, עוֹד."** – תעשה עוד **"היום"**!

ולאחר שתדע זאת – אז עליך להשיב ידיעה **זאת אל הלב** – להתחיל להפנים ידיעה זאת **לתחושה נפשית** של ודאות – להאמין באותה אמת. במצב זה הופכת הידיעה הזו להיות חלק מהאדם, הוא סומך עליה ומנהל את חייו לפיה, וגם מוכן לשלם עבורה מחיר - זוהי **"אמונה"**. וכתב הרב דסלר: **"האדם מאמין רק מה שלבו רואה אמיתו"** (מכתב מאליהו חלק א עמוד 141)

האמונה היא מידה שנקנית בעבודה ויש תמיד לפתחה ולבנותה. את בורא העולם בעצמו לא ניתן לראות, אבל ניתן לדעת על מציאותו והנהגתו מתוך מעשיו. דרך זו לאמונה מוזכרת כבר בחז"ל, כדרכו של **אברהם אבינו** לאמונה, והרמב"ם מתארה כך: **"כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב ביום ובלילה והיה תמיה: היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג? ומי יסבב אותו? כי אי אפשר שישבב את עצמו. וכי ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבונתו הנכונה וידע שיש שם אלוקים אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוקים חוץ ממנו"** (עבודה זרה וחוקות הגויים א, ג).

וממשיך הרמב"ם ואומר, שההתבוננות בבריאה לא רק קובעת בשכל ובלב את עובדת מציאות ה' והנהגתו את הבריאה, אלא מביאה לידי העמקת האמונה והפנמתה אל תוך הנפש, עד שמתבטא הדבר ברגשות אהבה ויראה עמוקים ועזים אל ה' ומוסיף **המלבי"ם** ואומר, שיש להוסיף להתבונן במעשי ה' תמיד, ולא להסתפק במה שכבר ידוע. כי חכמת ה' וכוחו אינסופיים, ובהם ברא את הבריאה.

כאמור, ניתן להבחין במציאות הבורא באמצעות התבוננות בנפלאות הבריאה. **"כשם שהבית מעיד על הבנאי והבגד מודיע על האורג והדלת על הנגר – כך העולם מודיע על הקדוש ברוך הוא שהוא בראו"** (מדרש תמורה, דף טו). הטבע מעיד על חכמה נפלאה.

אז מדוע איפוא טועים רוב האנשים?
הרי ההכרה בבורא מתבקשת מאליה, כפי שהבין אותה אברהם אבינו?

ובכן, רוב בני האדם לא הגיעו למסקנה זו, לא מחמת ריחוקה, אלא מפאת שמסקנה זו מחייבת את מי שהגיע אליה בהתחייבויות רבות.

אם אכן יאמץ האדם את מסקנות שכלו שמורה לו כי יש מנהיג לבריאה, הרי הוא מחויב לשמור את כל מצוותיו ולהיזהר מלעבור על כל מה שציווה המנהיג שלא לעשות. רק ידיעה זאת לבדה גורמת לאדם לבריחה מהסקת מסקנות ברורות ביותר, עד כדי גרימת עיוורון מוחלט.

"ולא יקרא עוד את-שְׁמךְ, אֲבָרְךָ; וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרְךָ, כִּי אֲבֵי-הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְתִּיקְךָ." (יז, ה)

ע"פ היהדות, שמות הם לא רק כינויים שמסייעים לנו להבדיל בין אדם אחד למשנהו, אלא הם תמצית ההגדרה שלנו. השמות שניתנים לנו בלידתנו אינם מקריים, אלא נבואיים במידה מסוימת. במדרש כתוב שהורים מקבלים מעין נצנוץ רוחני נבואי, שגורם להם לבחור בשם הנכון והמתאים לתינוק או לתינוקות שלהם, המעידים על הפוטנציאל שלהם, וחוזים את העתיד האפשרי.

השם הוא מסר מבורא העולם שהועבר לנותני השם שלנו, על מנת לעזור לנו להגדיר את תפקידנו בעולם.

השמות מביעים את המהות שלנו, והם המפתחות לנשמותינו. האותיות המרכזיות של המלה "נשמה", הן: "שם", כי השם הוא המפתח לנשמה. כאשר מבינים שהשם הוא תמצית סיפור חייו, אפשר להבין את המדרש המרתק שאומר, שלאחר שנשלים את שנותינו על פני האדמה, הגוף יחזור אל האדמה והנשמה תגיע לשמים, ושם, אחת השאלות החזקות שנישאל בשלב הראשון תהיה: 'מה שמך' – והאם חיית לפיו?

לכן, כשאברהם אבינו גילה את בוראו והחל לפרסם את הקב"ה בעולמו, שמו היה צריך להשתנות: **"וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֶךָ אֲבָרְךָ; וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרְךָ, כִּי אֲבֵי הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְתִּיקְךָ"** (בראשית י"ז ה'). שינוי הזהות דורש גם שינוי של השם המזוהה.

מאות, ואולי אלפים, השתתפו בשבת פרשת אמור ב"קידוש" אדיר שהתקיים לרגל הולדת הבת חיה אדל שחתי'...

הסבא, החוקר התורני רבי אייזיק בלוי שליט"א, מוכר כדמות מרתקת. תלמיד חכם מעמיק, ידען מקיף ופה מפיך מרגליות. לפני כעשרה חודשים האירו את עיניו כיצד לסיים 15 שנות ציפייה דרוכה להולדת הנכדה הזו – וכל השאר היסטוריה. רבנים וצדיקים עימם שוחח בעניין, דוחקים בו לפרסם זאת משום שיש בזה קידוש השם, "סיפור שמוכיח שיש אדון לעולם".

בתו נישאה לפני 15 שנה, היא ובעלה פעילים בשליחות קודש בקהילה היהודית שבקייב, אוקראינה. הם השקיעו את נשמתם בילדיו של הקב"ה אשר נולדו בארץ מנותקת, אך תמיד ייחלו ליום בו יוכלו להשקיע גם בילדיהם שלהם.

בקיץ הקודם, לפני כעשרה חודשים, ביקרו בארץ. השווער, רבי אייזיק, צעד ברחוב יחד עם תנונו, משהו צעק: "ר' משה!" ושניהם הסתובבו אינסטינקטיבית. מסתבר שהאיש התכוון לחתן ולא לחותן. עד לאותו רגע ידע רבי אייזיק – אז עדיין "משה אייזיק" – שלחתן שלו קוראים "חיים משה בנימין", אך לפתע שם לב שאנשים מסוגלים לקרוא לו בפועל בשמו האמצעי בלבד. נורה אדומה נדלקה בראשו. הרי גם לחותן קוראים אנשים "משה". לשונו הטהור של רבי יהודה החסיד הזה: **"לא ישא אשה ששמה כשם אמו, או שמו כשם חמיו"**, אך מיד הבזיק במוחו ההמשך: **"ואם נשאה – ישנה שם האחד אולי יש תקוה"** –

הוא ידע את המוטל עליו, אך מילא פיו מים.

טיפין טיפין החלו להבחין השכנים שמהו מתרחש. השלט על הדלת של משפחת 'בלוי' הוחלף בחדש, כמו שהשם בתיבת הדואר נכתב מחדש. הכיתובים על התרומות בבית הכנסת, הוחלפו. חברת כרטיס האשראי לא הסכימה לשנות את השם. אלא בהסתמך על ת"ז אך זו התעכבה, לשינוי ה'רב-קו' הוא כבר המתין מראש להנפקת הת"ז החדשה.

"בטפסי שינוי השם של משרד הפנים, רשמתי בשורת הנימוק 'מטעמים מיסטיים' ותו לא. נאמר לי שמאחר שהנימוק נראה על פניו 'תמונה ומחשד' הוא יארך זמן, כי עליהם להפנות את הבקשה לשם בירור בקרב 'גורמי מודיעין אזרחיים, צבאיים וביטחוניים' – כלשונם..."

מדוע לא סיפרת להם את האמת?
"היה חשוב לי מכמה סיבות שמטרת שינוי השם לא תתפרסם בשלב זה, זו גם הסיבה שביצעתי עוד מספר שינויים בשם (כמו הפיכת 'בלוי' ל'בלויא'), כדי לא לחשוף את המטרה האמיתית..."

הישידי חמו' מדגיש את חשיבות שינוי השם ביחס לעליה לתורה, אך הכרזה כזו נעשית בפרהסיה, וכדי לעקוף את הבעיה נכנס להתפלל בביכ"נ ספרדי צדדי, שם לא מכירים אותו בשמו הקודם. הגבאי טען שהם כלל לא מכריזים 'יעמוד' אז הוא הגיש בקשה מיוחדת שיכריזו עבורו 'יעמוד אייזיק בן רבי דוד נחמן'."

ככל שחלף הזמן החל לבקש ממכריו לקרוא לו רק "אייזיק", וכאשר הכריזו בשמחת תורה תשע"ו ש"הרב משה אייזיק" מכובד בכבוד התורה, הוא לא ניגש להקפה. הגבאי התעשת וקרא לו בשמו הנכון.

גם חברות הסלולר, לא נרתמו כולן להחלפת השם, אבל כל זה היה עדיין קל. נושא יותר מורכב היה "הכתובה" אותה ביקש לשנות. לשם כך נודע עם מי שבקי בטיב קידושין, לעריכת כתובה מהודרת חדשה – על כל פרטיה ודקדוקיה ההלכתיים.

על מנת להמחיש את החלפת השם, הוא ביצע זאת בכל מסגרת אפשרית – גם היכן שלא תעלו זאת על דעתכם. הוא אפילו תר אחר "פנקס המוהלים" שם נרשם עדיין גם השם "משה"...

אפילו יש שמועה עקשנית בירושלים שנרכשה לאחרונה חלקה, ועל המצבה החלקה שכבר הוכנה נחצב 'פ.נ. אייזיק' שמו הקודם, "משה אייזיק", ניתן לו על שם הסבא זצ"ל, ומכיון שחשש לפגיעה בו (בהתאם לאמור בחז"ל, ואכמ"ל) עלה עם עשרה אנשים לקברו לבקשת מחילה.

לכל מי שתוהה מאימתי החוקר התורני השכלתן, מתעסק כל כך הרבה עם ענייני שמות, תשובות בפיו, שאדרבה, דווקא בגלל שהוא כה להוט לחקור אחר דברים, הוא גילה ש"סגולות" רבות אין להן מקור כלל, וחלקן של הסגולות אף בחשש איסור – יוצא מן הכלל נושא חילוף השמות שישודו קדוש בחז"ל, ובדברי רבי יהודה החסיד: 'אברס' לא מוליד, 'אברהם' כן מוליד!

אך מדוע להוריד את השם 'משה', ולא להסתפק בהוספת שם חדש? הוא מסביר שבפשטות, שינוי שם זה כמו שינוי מקום. כאשר אתה משנה מקום אתה עוקר מהמקום הישן למקום חדש, וכך גם נהגו בעבר – אם כי כיום מסתפקים רק בהוספת שם נוסף. אבל במקרה שלו, היה ברור שאם לא יוריד את השם 'משה' לחלוטין ימשיכו אנשים לקרוא לו כך – אז מה ירוויח מהשינוי?

התקופה הראשונה הייתה לא קלה. לאנשים אורך זמן לקלוט שינויים – ומה גם חסרי פשר מבחינתם. תוך כדי השיחה אתנו, ניגש יהודי ומשיח לפי תומו: "ר' משה אייזיק!" הוא מיד מתקן: "לא משה אייזיק, רק אייזיק!". בתקופת השינוי, אב תשע"ה, השתתף בכינוס משפחתי, שם בישר לאחיו ולכולם על השם החדש. הוא נאלץ להסתיר מהם את הנימוק, וחלקם חשבו לסובב את אצבעם ברכה. "האם זה היה נעים? ממש לא, אבל מה יכולתי לעשות?"

אנשים מייעצים לו: "עכשיו אתה כבר יכול להחזיר את השם!", והוא מגחך, שכן ר"י החסיד מזהיר משמות דומים מחשש סכנה, אז מה בצע להיכנס שוב למקום מסוכן?

השמחה בהולדת התינוקת הייתה כפולה, שכן היולדת הייתה נתונה בסכנת חיים, ובחסדי השם דווקא בתקופה זו הם שהו בארץ ישראל – לצד המשפחה. "במשך 15 שנה התפללנו וייחלנו לרגע הזה. תמיד אתה שואל את עצמך במה להתחזק ואיזו 'קבלה טובה' לקחת כדי לזכות בישועה. אבל אף פעם לא עלה בדעתי נושא השם. אני מודה להשם יתברך שהאיר את עיני!" (יתד נאמן)

אמרו חז"ל: "ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם, ואלו הן: צדקה, צעקה, שינוי השם ושינוי מעשה".

ופירש הרמב"ם: צדקה – "עושה צדקה כפי כוחו". צעקה – "להיות השב צועק תמיד לפני ה' בבכי ובתחנונים". שינוי השם – "כלומר שאני אחר, ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים". שינוי מעשה – "ומשנה מעשיו כולן לטובה ולדרך ישרה".

עוד מסופר בעניין זה, על **רבי עמנואל חי ריקי זצ"ל** שחי באיטליה לפני כשלוש מאות שנה. הוא התייתם בילדותו, דודו גידלו והוא השקיע עצמו בעולמה של תורה. עם פטירת דודו, והוא בן תשע עשרה שנה, נפל עול הפרנסה על צוארו והוא היה למלמד תינוקות. אבל עם דאגתו לקמח לא הזניח את התורה, התעלה בתורת הנגלה והנסתר כאחד, עד שזכה – כעדות עצמו – שאליהו הנביא התגלה אליו והאיר את עיניו בביאור דברי הזוהר הקדוש! כשמלאו לו שלושים שנה עלה עם משפחתו לארץ ישראל, ובה סיים את פירושו הגדול למשניות. ברוב ענוותנותו קרא לו בשם "דיקוקי עניות".

חכמים רבים ניסו לשכנעו לשנות את שם הספר – וללא הועיל. ואז קרו דברים רבים: הוא נאלץ לצאת מארץ ישראל לחו"ל, נשבה בידי שודדי ים שגזלו את כל אשר לו, ולא הותירו לו לפליטה, אלא את כתב היד של ספרו. וכך אמנם חווה על בשרו "דיקוקי עניות". הבין הגאון, ש"פיו הכשילוי", ושינה את שם ספרו ל"הון עשיר". או אז זרח מזלו, והוא התקבל להיות לרבה של פלורנץ שבאיטליה, שם חיבר את חיבורו הגדול "משנת חסידים", על כוונות התפילה על פי דרך האר"י הקדוש, ויחד עם זאת שלח ידו במסחר, וזכה לשני שולחנות – להון עשיר הן ברוחניות והן בגשמיות.

לע"נ אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתון ז"ל

נלב"ע ב' טבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל

נלב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.